

Op weg naar

inclusief onderwijs

als dagelijkse realiteit

Een kinderrechtenkader

Femke Minderman

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de door de Auteurswet 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd (waaronder het opslaan in een geautomatiseerd gegevensbestand) of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	4
1. Inleiding.....	6
2. Passend onderwijs niet passend.....	9
2.1 Zorgelijke trends en cijfers.....	9
2.2 Roep om inclusief onderwijs.....	11
3. Het recht van ieder kind op inclusief onderwijs.....	14
3.1 Internationale Verdragen.....	14
3.2 Het recht op onderwijs.....	15
3.3 Onderwijs in een inclusief onderwijssysteem.....	16
3.4 De Nederlandse staat aan zet.....	17
4. Idman: “Je wordt als kind met een beperking buiten de maatschappij geplaatst.”.....	21
5. Merijn: “Als je gelooft in je eigen kunnen, kom je heel ver.”.....	27
6. Lauren: “Met de inzet van school en vertrouwen in de leerling kom je een heel eind.”.....	33
7. De Korenaar: een gewone school waar inclusie de standaard is ...	39
8. De Samen naar School klas: thuisnabij onderwijs in een inclusieve leeromgeving.....	45
9. Aanbevelingen.....	51
10. Bronnenlijst.....	52
Colofon	

Voorwoord

“Je wordt als kind met een beperking buiten de maatschappij geplaatst. Ik maakte op mijn twintigste pas kennis met de wereld waar andere kinderen op de basisschool al aan deelnemen.” Dit geeft Idman aan wanneer ze terugblijkt op haar schoolcarrière. Ze ziet gemiste kansen wanneer kinderen met een beperking, zoals zij, op jonge leeftijd op een aparte school gezet worden.

In Nederland heeft ieder kind recht op kwalitatief hoogstaand onderwijs in een inclusief onderwijssysteem, om zich zo volledig mogelijk te kunnen ontwikkelen. Het is dan ook niet rechtvaardig dat kinderen, zoals Idman, buitengesloten worden van ‘regulier’ onderwijs en niet dezelfde kansen krijgen. Nu gaan kinderen niet altijd samen met leeftijdsgenootjes uit de buurt naar een school in de wijk. Of ze gaan wel naar dezelfde school, maar zonder de juiste zorg en ondersteuning te krijgen die nodig is om volwaardig te kunnen deelnemen. Andere kinderen zitten thuis en hebben überhaupt geen toegang tot onderwijs. Het huidige onderwijssysteem is daarmee niet in lijn met het internationaal recht. De Nederlandse staat heeft het VN-Kinderrechtenverdrag en VN-Mensenrechtenverdrag Handicap geratificeerd. Daarmee is de verplichting aangegaan om stapsgewijs te zorgen voor een inclusief onderwijssysteem. Een systeem waarin kinderen, ongeacht hun achtergrond en ondersteuningsbehoefte, samen leren, werken en spelen.

Om de beweging naar inclusief onderwijs in Nederland te maken, en elk kind mee te laten doen, is 2020 een belangrijk jaar. Dit jaar staat in het teken van de evaluatie van de Wet passend onderwijs uit 2014 en de resultaten van het Thuiszitterspact uit 2016. Dit najaar wordt in de Tweede Kamer de Wet passend onderwijs geëvalueerd. Dat is de uitgelezen kans voor de overheid om te kiezen voor inclusief onderwijs. En om een concreet stappenplan en tijdspad hoe een inclusief onderwijssysteem te realiseren in Nederland op te stellen. Kinderen, jongeren, leerkrachten, ouders, scholen en vele andere organisaties zijn de overheid voorgegaan en hebben al gekozen voor inclusief onderwijs.

Met deze publicatie levert Defence for Children een kinderrechtenkader die in de discussie rondom inclusief onderwijs niet mag ontbreken. De urgentie

hiervan wordt bekrachtigd door ervaringsdeskundige Idman, Merijn en Lauren, die openhartig hun ervaringen met het onderwijs en hun pleidooi voor inclusief onderwijs delen. Daarnaast komen Berdi en Marieke aan het woord. Berdi, directeur van basisschool De Korenaar, deelt haar visie op inclusie. Marieke heeft met haar man een Samen naar School klas opgezet. Zij laat zien dat er in zo'n klas hele mooie dingen gebeuren in de ontwikkeling van kinderen, zoals bij haar zoon Kamil, die een meervoudige beperking heeft. De verhalen laten het belang zien van inclusief onderwijs voor de ontwikkeling van kinderen. Ik wil de geportretteerden hartelijk bedanken voor het openhartig delen van hun verhaal.

Mirjam Blaak

Directeur-bestuurder Defence for Children

1. Inleiding

Ieder kind heeft recht op onderwijs in een inclusief onderwijssysteem waarin kinderen samen kunnen leren, spelen en werken. Met de ratificatie van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap in 2016 heeft de Nederlandse staat de directe verplichting op zich genomen om een strategie en een tijdspad op te stellen om inclusief onderwijs te realiseren.

Inclusief onderwijs

Inclusief onderwijs is onderwijs waarin alle kinderen welkom zijn en waarin niemand wordt buitengesloten vanwege zijn achtergrond of beperking. Scholen zijn toegankelijk en bieden elk kind onderwijs op maat door het geven van ondersteuning en zorg die nodig is voor persoonlijke ontwikkeling. Inclusief onderwijs omvat alle onderwijsniveaus, van primair en voortgezet onderwijs tot aan het MBO, de hogescholen en universiteiten.

In het onderwijsveld is de afgelopen jaren een ontwikkeling gaande richting inclusief onderwijs. Steeds meer scholen hebben als doelstelling om elk kind dat bij hen wordt aangemeld te accepteren.¹ Echter, deze scholen ervaren daarbij drempels die zijn opgeworpen door de Nederlandse wet- en regelgeving ten aanzien van inclusief onderwijs. Dit maakt het niet altijd eenvoudig voor scholen om daadwerkelijk inclusief onderwijs te bieden.

In Nederland komt inclusief onderwijs nog onvoldoende tot stand. Nederland heeft één van de meest gesegregeerde onderwijssystemen van Europa², een ondanks of dankzij passend onderwijs steeds verder stijgend aantal thuiszitters en er zijn veel kinderen en jongeren die geen passende plek vinden in het huidige onderwijssysteem.³

Met de Wet passend onderwijs uit 2014 heeft de regering weliswaar zich ten doel gesteld om de extra ondersteuning voor leerlingen met een beperking beter te organiseren, maar met deze Wet wordt geen inclusief

1 Zie www.naarinclusieveronderwijs.nl en www.in1school.nl.

2 E. Smeets, 'Speciaal of apart. Onderzoek naar de omvang van het speciaal onderwijs in Nederland en andere Europese landen', Nijmegen: ITS - Radboud Universiteit Nijmegen 2007.

3 Inspectie van het Onderwijs, 'De Staat van het Onderwijs 2020', Utrecht: Inspectie van het Onderwijs 2020.

onderwijs beoogd.⁴ De afgelopen vijf jaar is de werking van de wet geëvalueerd. Op 27 mei 2020 is dit onderzoek afgerond en zijn de eindresultaten gepresenteerd.⁵ Aan de hand van de uitkomsten van de evaluatie gaat de minister voor het Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media in het najaar van 2020 met de Tweede Kamer in gesprek over de doorontwikkeling van het systeem. Bij deze gesprekken wordt ook de visie op inclusief onderwijs betrokken.⁶ Het debat over de uitkomst van de evaluatie van de Wet passend onderwijs is een uitgelezen moment om inclusief onderwijs vorm te geven en de vele initiatieven vanuit het onderwijsveld te ondersteunen en te bevorderen.

In deze publicatie wordt in hoofdstuk 1 een korte omschrijving gegeven van de Wet passend onderwijs en de zorgen hieromtrent. Vervolgens wordt het internationaal juridisch kader ten aanzien van inclusief onderwijs geschetst om daarna aan de hand van vijf portretten van kinderen, jongeren en onderwijsprofessionals op casus- en schoolniveau te laten zien wat de dagelijkse praktijk is van (inclusief) onderwijs. Bij ieder portret wordt benoemd welke rechten uit het VN-Kinderrechtenverdrag en VN-Mensenrechtenverdrag Handicap relevant zijn. De portretten laten zien dat inclusief onderwijs in Nederland nog een uitzondering is, en geen regel.

4 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *'Dertiende voortgangsrapportage Passend Onderwijs'*, 2019, te raadplegen via www.tweedekamer.nl.

5 Ledoux, G. & Waslander, S., *'Evaluatie passend onderwijs. Eindrapport Mei 2020'*, Amsterdam: Kohnstamm Instituut 2020, te raadplegen via: <https://evaluatiepassendonderwijs.nl/publicaties/eindrapport-evaluatie-passend-onderwijs/>

6 Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, *'Eerste voortgangsrapportage 'Onbeperkt Meedoen!'*, 2019, te raadplegen via www.tweedekamer.nl.

2. Passend onderwijs niet passend

Het jaar 2020 staat in het teken van de evaluatie van de Wet passend onderwijs. Het passend onderwijs heeft als doel kinderen met een ondersteuningsbehoefte een passende plek te geven, het liefst in het regulier onderwijs. Met de Wet passend onderwijs uit 2014 heeft de overheid beoogd de complexiteit en bureaucratie van het beleid rondom leerlingen met een ondersteuningsbehoefte te verminderen. Wat de doelen zijn ten aanzien van de leerlingen zelf is echter veel minder helder. In de Memorie van Toelichting van de Wet passend onderwijs wordt beschreven ‘dat voor alle leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte zo passend mogelijk onderwijs wordt gerealiseerd’.⁷ Wat ‘zo passend mogelijk’ inhoudt, wordt niet vermeld. Vaak wordt verwezen naar het uitgangspunt van ‘regulier als het kan, speciaal als het moet’. In het eindrapport van de evaluatie passend onderwijs van het Nederlands Regieorgaan Onderwijsonderzoek wordt beschreven dat het niet goed vast te stellen is of leerlingen meer hulp op maat krijgen.⁸ Cijfers uit het onderwijs en de vele kritiek van mensenrechtenorganisaties, belangengroepen, ouders en kinderen zelf, laten geen rooskleurig beeld zien van het onderwijs voor leerlingen met een ondersteuningsbehoefte.

Ruim 1 op de 4 kinderen en jongeren heeft een chronische aandoening

Bron: ‘Een actueel perspectief op kinderen en jongeren met een chronische aandoening in Nederland’, Verwey-Jonker 2019, p. 4.

2.1 Zorgelijke trends en cijfers

Al jaren blijkt dat passend onderwijs niet alle doelen realiseert die gesteld zijn. In de ‘Staat van het Onderwijs’, het jaarlijkse rapport van de Inspectie van het Onderwijs (hierna: de Onderwijsinspectie), is jaar na jaar te zien dat het voor kinderen met een ondersteuningsbehoefte lastig blijft een plek in het onderwijs te vinden. Uit de ‘Staat van het Onderwijs 2019’ blijkt dat het aantal kinderen in het speciaal onderwijs in 2018 weer terug is op het niveau van voor de invoering van de Wet passend onderwijs. In 2019 zijn die aantallen verder gestegen.⁹

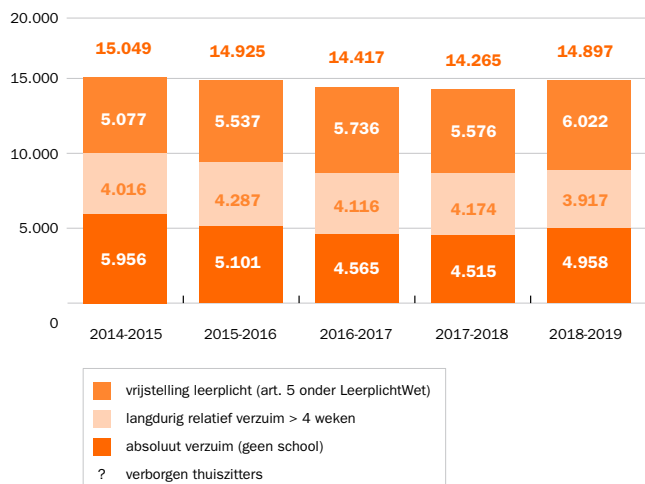
⁷ Kamerstukken II, 2011/2012, 33 106, 3, p. 1.

⁸ Ledoux, G. & Waslander, S., ‘Evaluatie passend onderwijs. Eindrapport Mei 2020’, Amsterdam: Kohnstamm Instituut 2020, te raadplegen via: <https://evaluatiepassendonderwijs.nl/publicaties/eindrapport-evaluatie-passend-onderwijs/>

⁹ Inspectie van het Onderwijs, ‘De Staat van het Onderwijs 2020’, Utrecht: Inspectie van het Onderwijs 2020.

Een ander zorgpunt zijn de thuiszitters. Ook het terugdringen van het aantal ‘thuiszitters’ is één van de doelstellingen van passend onderwijs. Cijfers over het aantal thuiszitters – die nogal fluctueren op basis van de definitie die gebruikt wordt – zijn echter alsmear gestegen. Naast de Wet passend onderwijs werd er in 2016 een ‘Thuiszitterspact’ gesloten om het terugdringen van het aantal thuiszitters nog meer kracht bij te zetten. Het doel van dit pact om in 2020 nul thuiszitters te hebben, is bij lange na niet gehaald.

Thuiszitters: kinderen in Nederland die geen onderwijs volgen

Grafiek: Aantal thuiszitters uitgesplitst naar verschillende groepen

Bron: Aantallen thuiszitters sinds de start van Passend Onderwijs

De problemen in het huidige onderwijssysteem zijn ook terug te zien in het aantal klachten, meldingen en vragen die belangenorganisaties ontvangen. JongPIT, de stichting voor en door jongeren met een chronische aandoening of beperking, krijgt al jaren signalen van jongeren dat zij nog niet op hun plek zijn in het passend onderwijs, maar ziet ook hoe het met inclusief onderwijs wél kan. Ouders & Onderwijs, een organisatie die opkomt voor de belangen van ouders met kinderen in de schoolgaande leeftijd, ontvangt jaarlijks duizenden telefoontjes van bezorgde ouders die vastzitten in het

systeem.¹⁰ Kinderrechtenorganisatie Defence for Children ziet de laatste jaren eveneens een aanzienlijke stijging van het aantal onderwijszaken van kinderen met een beperking op de Kinderrechtenhelpdesk. Ook het College voor de Rechten van de Mens ontvangt meer meldingen over discriminatie op grond van handicap in het onderwijs.¹¹

2.2 Roep om inclusief onderwijs

Verschillende, gerenommeerde instanties dringen aan op een inclusieve visie op onderwijs in Nederland. Zo spoort het VN-Kinderrechtencomité, de officiële toezichthouder op de naleving van het VN-Kinderrechtenverdrag, de Nederlandse staat aan te zorgen voor voldoende plekken in het regulier onderwijs en voor toegang tot inclusief onderwijs zonder vertragingen.¹²

De Onderwijsraad geeft al in 2016 aan dat passend onderwijs niet verstrekkend genoeg is om aan verdragsrechtelijke juridische verplichtingen te voldoen, waarbij mensen met een beperking dezelfde kansen en mogelijkheden moeten krijgen als mensen zonder een beperking.¹³ In het advies uit 2020 dat de Onderwijsraad uitbracht in opdracht van de minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media vanwege de evaluatie van het passend onderwijs, worden dan ook aanbevelingen gedaan om het onderwijs inclusiever te laten worden. Zo dient de Nederlandse staat ondersteuning en toerusting op alle scholen te waarborgen, de onderwijssoorten dichter bij elkaar te brengen en bekostiging, toezicht en regelgeving in lijn met het streven naar inclusiever onderwijs te brengen.¹⁴

Ook de Kinderombudsman uit in 2016 al zorgen over de vraag of passend onderwijs wel zou gaan zorgen voor een daling van het aantal thuiszitters of een vermindering van kinderen die uit hun leerplicht worden geheven. Bij de evaluatie van het passend onderwijs is de Kinderombudsman van mening dat kinderen niet voldoende zijn betrokken. Vandaar dat de Kinderombudsman in de zomer van 2020 zelf onderzoek onder kinderen doet. Uit de reacties blijkt dat de rechten van kinderen met een meervoudige en/of complexe ondersteuningsbehoefte nog onvoldoende gewaarborgd worden in het

10 Ouders & Onderwijs, 'Staat van de Ouder', 2020.

11 College voor de Rechten van de Mens, 'Vooraankondiging: advies over het recht op onderwijs', 2020, te raadplegen via www.mensenrechten.nl.

12 VN-Kinderrechtencomité, 'Concluding observations on the fourth periodic report of the Netherlands', UN Document CRC/C/NDL/CO/4, 2015.

13 Onderwijsraad, 'Advies Passend onderwijs', Den Haag: Onderwijsraad 2016, p. 4.

14 Onderwijsraad, 'Steeds inclusiever', Den Haag: Onderwijsraad 2020.

passend onderwijs. De Kinderombudsman roept de Nederlandse staat op met een doelstelling en visie over inclusief onderwijs te komen.¹⁵

Dit stemt overeen met de oproep van het College voor de Rechten van de Mens uit 2017. In deze oproep vraagt het College de Nederlandse staat een duidelijke definitie te formuleren van inclusief onderwijs en deze in onderwijswetgeving op te nemen. Daarnaast dient inclusief onderwijs volgens het College als uitgangspunt te worden genomen in het onderwijsbeleid. In het najaar van 2020 komt het College met een advies over de betekenis van het recht op onderwijs van kinderen en mensen met een beperking. Dit advies wordt overhandigd aan het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, maar is ook relevant voor gemeenten, onderwijsinstellingen, leerlingen en hun ouders en studenten.

Nu is het moment voor verandering

De evaluatie van passend onderwijs in 2020 is een uitgelezen kans om de balans op te maken en om leerpunten vast te stellen op basis waarvan het onderwijsstelsel in Nederland zo ingericht kan worden dat álle kinderen een plek in het onderwijs vinden. Het is tijd het kind centraal te zetten, maatwerk en inclusie te bieden waar nodig en het recht op onderwijs voor alle kinderen te borgen. In het volgende hoofdstuk wordt dit recht nader uitgewerkt.

¹⁵ Kinderombudsman, *'Van passend naar inclusief. Kinderen over hun perspectief op passend onderwijs.'*, 2020.

3. Het recht van ieder kind op inclusief

onderwijs

Ieder kind heeft recht op inclusief onderwijs, ook in Nederland. Hieronder wordt uiteengezet wat dit recht precies behelst. Vervolgens wordt toegelicht aan welke internationaalrechtelijke verplichtingen de Nederlandse staat gehouden is teneinde dit recht te realiseren.

3.1 Internationale Verdragen

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, ook VN-Kinderrechtenverdrag genoemd, vormt samen met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, ook VN-Mensenrechtenverdrag Handicap genoemd, de basis voor het internationale kinderrechtenkader omtrent onderwijs. Het VN-Kinderrechtenverdrag is in 1989 aangenomen door de Verenigde Naties. Dit Verdrag is voor Nederland in 1995 in werking getreden en de Nederlandse staat moet zich sindsdien houden aan de bepalingen die hierin staan opgenomen.¹⁶ Het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap is voor Nederland op 14 juli 2016 in werking getreden. De Nederlandse overheid is sindsdien verplicht om zorg te dragen voor een inclusieve samenleving waarin iedereen mee kan doen, ook in het onderwijs.

Beide verdragen van de Verenigde Naties benoemen het recht op onderwijs. Dit is niet alleen in de artikelen over onderwijs vastgelegd. Beide VN-verdragen hebben een holistisch karakter. Alle rechten moeten in samenhang worden gezien. Het recht op onderwijs staat onder andere in relatie tot artikel 3 van het VN-Kinderrechtenverdrag. In dit artikel staat dat bij alle maatregelen die betrekking hebben op een kind, het belang van het kind de eerste overweging moet vormen.¹⁷ Het belang van het kind wordt door middel van de andere kinderrechten geconcretiseerd.¹⁸ Uit artikel 6 van het VN-Kinderrechtenverdrag volgt dat ieder kind recht heeft op leven en om zich zo optimaal mogelijk te ontwikkelen. De overheid is verplicht om

16 M. Blaak e.a. (red.), *'Handboek Internationaal Jeugdrecht'*, Leiden: Defence for Children 2012, p. 35.

17 Zie ook: art 7 lid 2 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap waarin is vastgelegd dat bij alle beslissingen betreffende kinderen met een handicap, de belangen van het kind een eerste overweging vormen.

18 M. Blaak e.a. (red.), *'Handboek Internationaal Jeugdrecht'*, Leiden: Defence for Children 2012, p. 9; Zie ook: VN-Kinderrechtencomité, *'General Comment no. 4: Adolescent Health and Development in the Context of the Convention on the Rights of the Child'*, UN Doc CRC/C/GC/9, p.3, nr. 4.

deze rechten in de ruimst mogelijke mate te waarborgen. Om het recht op ontwikkeling te realiseren is het noodzakelijk om het recht op gezondheid en gezondheidszorg, alsmede het recht op onderwijs na te leven.¹⁹

Volgens artikel 28 van het VN-Kinderrechtenverdrag moet het onderwijs gebaseerd zijn op gelijke kansen.²⁰ Het VN-Kinderrechtenverdrag besteedt bovendien bijzondere aandacht aan kwetsbare groepen kinderen die belemmeringen ervaren om op dezelfde wijze als hun leeftijdsgenoten van hun rechten te genieten. Voor kinderen met een beperking is in artikel 23 van het VN-Kinderrechtenverdrag uitdrukkelijk bepaald dat zij recht hebben op toegang tot het onderwijs. Het VN-Kinderrechtencomité, toezichthouder op de naleving van het Kinderrechtenverdrag, geeft in General Comment nummer 9 een toelichting op artikel 23 en gebruikt daarin uitdrukkelijk het begrip 'inclusief onderwijs'.²¹

3.2 Het recht op onderwijs

Uit artikel 28 van het VN-Kinderrechtenverdrag volgt dat ieder kind recht heeft op onderwijs.²² Dit geldt ook voor kinderen met een extra zorg- of ondersteuningsbehoefte. De overheid heeft de plicht om maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school voortijdig verlaat te verminderen.

In artikel 29 van het VN-Kinderrechtenverdrag wordt de inhoud van het onderwijs verder uitgewerkt. In de eerste plaats gaat het om de ontplooiing van de talenten en capaciteiten van het individuele kind. Hieronder worden ook basisvaardigheden begrepen die ieder mens nodig heeft om zich staande te kunnen houden in de samenleving. Daarnaast draait onderwijs om de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving. De school dient een plaats te zijn waar mensenrechten, waaronder kinderrechten, worden gerespecteerd.

19 M. Blaak e.a. (red.), *Handboek Internationaal Jeugdrecht*, Leiden: Defence for Children 2012, p. 388.

20 VN-Comité voor de Rechten van Personen met een Beperking, *General Comment no. 4: Article 24: The Right to inclusive education*, UN Doc CRPD/C/GC/4, par. 13.

21 VN-Kinderrechtencomité, *General Comment no. 9: The rights of children with disabilities*, UN Doc CRC/C/GC/9.

22 Vergelijk ook artikel 2 van het Eerste Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) waarin is bepaald dat niemand het recht op onderwijs mag worden ontzegd.

3.3 Onderwijs in een inclusief onderwijssysteem

Het recht op onderwijs in een inclusief onderwijs systeem voor kinderen met een handicap is vastgelegd in artikel 24 van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap. In dit artikel en de uitleg ervan wordt gesproken over inclusief onderwijs als recht. Hieruit volgt dat onderwijs onder meer tot doel heeft dat kinderen met een beperking hun mentale en fysieke mogelijkheden optimaal moeten kunnen ontwikkelen.²³ Ook is vastgelegd dat kinderen met een handicap in een inclusief onderwijssysteem de ondersteuning horen te krijgen die zij nodig hebben om effectieve deelname aan het onderwijs te faciliteren.²⁴ Op grond van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap en het VN-Kinderrechtenverdrag heeft de Nederlandse staat de verplichting om de verwezenlijking van het recht op onderwijs van ieder kind en de kans op een zo volledig mogelijk ontplooiing plaats te laten vinden in een inclusief onderwijssysteem.

Het VN-Comité voor de Rechten van Personen met een Beperking, de officiële toezichthouder van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap, beschrijft de vier kernelementen van het recht op inclusief onderwijs, ook de vier A's genoemd.

1. Beschikbaarheid (*Availability*): er zijn voldoende onderwijsinstellingen en -programma's van goede kwaliteit.
2. Toegankelijkheid (*Accessibility*): het volledige onderwijssysteem is toegankelijk; infrastructuur, informatie en communicatie, curriculum, onderwijsmateriaal, onderwijsmethodes, evaluatie en de kostprijs.
3. Aanvaardbaarheid (*Acceptability*): de vorm en de inhoud van het onderwijs respecteren de behoeften, cultuur, mening en taal van alle leerlingen.
4. Flexibiliteit (*Adaptability*): leerkrachten en ander personeel zijn in staat om tegemoet te komen aan de uiteenlopende behoeften van alle leerlingen, onder meer dankzij flexibele curricula en vormen van evaluatie.

23 Artikel 24 lid 1 sub b VN-Mensenrechtenverdrag Handicap.

24 Artikel 24 lid 2 sub d VN-Mensenrechtenverdrag Handicap.

Staten die dit VN-Verdrag hebben geratificeerd zijn verplicht deze vier elementen te respecteren, te beschermen en te vervullen. Respecteren door geen maatregelen te nemen die het recht in zijn werking belemmeren, zoals wetgeving die kinderen met een beperking uitsluit van onderwijs. Beschermen door maatregelen te nemen die voorkomen dat anderen het recht belemmeren, zoals onderwijsinstellingen die weigeren personen in te schrijven op basis van hun beperking. Vervullen door middel van maatregelen die personen met een beperking in staat stellen en bijstaan om het recht op onderwijs te vervullen. En door het onderwijssysteem naar behoren in te richten met de daarvoor benodigde middelen en diensten.

3.4 De Nederlandse staat aan zet

Het recht op inclusief onderwijs moet geleidelijk verwezenlijkt worden. Dit houdt in dat de Nederlandse staat sinds de ratificatie van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap op 14 juli 2016 een specifieke en voortdurende verplichting heeft om “zo snel en effectief mogelijk te handelen” in de richting van de volledige realisatie van artikel 24 van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap. Hieruit kan worden afgeleid dat het in stand houden van twee onderwijssystemen, regulier en speciaal, niet verenigbaar is met deze verplichting. Daarbij moeten middelen die nu worden geïnvesteerd in gesegregeerd onderwijs, geïnvesteerd worden in inclusief onderwijs.

De negen kenmerken van inclusief onderwijs

In de uitleg van artikel 24 van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap worden de negen kenmerken van inclusief onderwijs uitgelicht.²⁵ Deze kenmerken dienen (wettelijk) geborgd te zijn in het Nederlandse onderwijssysteem.

1. **Het volledige onderwijssysteem is inclusief:** het verantwoordelijke ministerie (in Nederland is dit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) investeert in het bevorderen van inclusief onderwijs en in het veranderingsproces dat nodig is in de cultuur, het beleid en de praktijk van onderwijsinstellingen om inclusief onderwijs te realiseren.

²⁵ VN-Comité voor de Rechten van Personen met een Beperking, 'General Comment no. 4: Article 24: The Right to inclusive education', UN Doc CRPD/C/GC/4, par. 12.

2. **De volledige onderwijsomgeving is inclusief:** om de cultuur, het beleid en de praktijk van onderwijsinstellingen te kunnen veranderen en dit te borgen, is sterke betrokkenheid bij het belang van inclusief onderwijs en leiderschap van de onderwijsinstellingen essentieel.
3. **Het onderwijssysteem past zich aan de leerling aan zodat deze zich maximaal kan ontwikkelen – en niet omgekeerd:** erkend wordt dat ieder kind de capaciteit heeft om te leren. Inclusief onderwijs biedt flexibele curricula, lessen en leermethoden die zich aanpassen aan de talenten, capaciteiten en ambities van individuele kinderen. Om kinderen in staat te stellen hun potentieel volledig waar te maken, is er ondersteuning, zijn er redelijke aanpassingen en is er aandacht voor vroege interventie.
4. **Leerkrachten worden ondersteund:** alle leerkrachten en andere personeelsleden in het onderwijs volgen training in de kernwaarden en kerncompetenties voor het vormgeven van een inclusieve leeromgeving en worden daarbij ondersteund.
5. **Er is respect en waardering voor diversiteit:** alle leden van de leergemeenschap voelen zich gewaardeerd, gerespecteerd en gehoord, met respect voor diversiteit in het kader van onder andere handicap, ras, kleur, geslacht, taal, linguïstische cultuur, religie, politieke of andersoortige meningen, nationaliteit, etniciteit, inheemse of sociale afkomst, bezit, leeftijd of andere status.
6. **Alle leerlingen volgen les in een leervriendelijke omgeving:** inclusieve leeromgevingen creëren een toegankelijke omgeving waarin iedereen zich veilig, ondersteund, gestimuleerd en vrij voelt om zichzelf te uiten. Dit betekent ook dat leerlingen en studenten zelf betrokken zijn bij het bouwen van een positieve en toegankelijke leeromgeving.
7. **De overgangen tussen primair-, voortgezet-, vervolgonderwijs en arbeidsmarkt zijn effectief:** leerlingen met een beperking ontvangen ondersteuning om de overgangen tussen primair-, voortgezet-, vervolgonderwijs en uiteindelijk de arbeidsmarkt effectief te laten verlopen. Leerlingen met een beperking doen op gelijke voet mee aan toetsen, examens en kwalificaties, omdat hen redelijke aanpassingen worden geboden en wordt uitgegaan van gelijkwaardigheid.

8. Samenwerking tussen de leeromgeving en de samenleving is

essentieel: een goede samenwerking tussen de leeromgeving en de bredere samenleving draagt bij aan inclusie in bredere zin en is een noodzakelijke voorwaarde voor de realisatie van inclusief onderwijs. De bijdrage die ouders, verzorgers en de sociale omgeving van kinderen kunnen leveren is onmisbaar.

9. Het onderwijssysteem wordt gemonitord en regelmatig geëvalueerd:

regelmatige monitoring en evaluatie zijn belangrijk om te verzekeren dat er daadwerkelijk sprake is van inclusief onderwijs. Hierbij moet worden gekeken of het onderwijssysteem voldoet aan bovenstaande punten. Het kader van de monitoring en evaluatie biedt richtlijnen die in lijn zijn met het VN-Kinderrechtenverdrag en het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap.

Met de ratificatie van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap is de Nederlandse staat ook een aantal verplichtingen aangegaan die directe realisatie vereisen. Dit betreft de realisatie van het recht op non-discriminatie, het recht op redelijke aanpassingen en het recht op gratis basisonderwijs. Daarnaast is de Nederlandse staat de verplichting aangegaan een strategie uit te werken met duidelijke doelstellingen en een duidelijk tijdspad voor de verwezenlijking van het recht op inclusief onderwijs.

De bovengenoemde rechten zijn in Nederlandse wetgeving verankerd in de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte en het gratis aanbieden van basisonderwijs en het geleidelijk kosteloos maken van secundair en hoger onderwijs is verankerd in verschillende internationale verdragen waaronder het Internationaal Verdrag Inzake Economische, Sociale en Culturele rechten (artikel 13), het VN-Kinderrechtenverdrag (artikel 28) en in het Eerste Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (artikel 2). In de praktijk blijkt echter dat het recht hebben niet hetzelfde is als het recht krijgen.

4. Idman: “Je wordt als kind met een beperking buiten de maatschappij geplaatst.”

Idman van 34 jaar heeft een lichte verstandelijke beperking. In groep 3 van het primair onderwijs blijkt dat ze achterloopt op haar klasgenoten. Haar ouders krijgen het advies haar naar het speciaal onderwijs te laten gaan waar er wel genoeg tijd en aandacht zal zijn om haar te ondersteunen in haar ontwikkeling. Idman volgt vervolgens primair en voortgezet onderwijs binnen het speciaal onderwijs. Na de middelbare school gaat ze gelijk aan het werk. Tien jaar later volgt ze alsnog een opleiding in het mbo en haalt ze na twee jaar haar diploma.

Momenteel werkt ze bij de Landelijk Federatie Belangenverenigingen Onderling Sterk (LFB), de landelijke belangenorganisatie door en voor mensen met een verstandelijke beperking, en blikst terug op haar schoolcarrière. Idman heeft een fijne tijd gehad in het speciaal onderwijs, maar ze ziet ook de gemiste kansen wanneer kinderen met een beperking, zoals zij, op jonge leeftijd op een aparte school gezet worden. “Je wordt als

kind met een beperking buiten de maatschappij geplaatst. Ik maakte op mijn twintigste pas kennis met de wereld waar andere kinderen op de basisschool al in deelnemen.”

Meer dan een mens met een beperking

Mensen met en zonder beperking ontmoeten elkaar te weinig, zo stelt Idman. Ze ziet het tijdens haar werk bij LFB veelvuldig. Daar geeft ze workshops en trainingen voor organisaties en bedrijven, maar ook op hogescholen en universiteiten over werken met mensen met een verstandelijke beperking. Tijdens deze sessies vraagt ze haar toehoorders op te schrijven waar ze aan moeten denken bij mensen met een beperking. Vaak komen dezelfde dingen terug. Syndroom van Down, autisme, dagbesteding, een laag IQ. Idman kiest dan één onderwerp uit dat ze goed op zichzelf kan betrekken. Ze vertelt over haar werk, over hoe ze daar met het openbaar vervoer heen reist en hoe ze zich verder redt. Dat levert bij de deelnemers veel nieuwe inzichten op. Idman stelt: “omdat ze niet met mensen met een beperking in contact komen, zien ze niet wat allemaal mogelijk is. Ik laat zien: we zijn mensen met een beperking, maar we zijn wel meer dan dat.”

De school voor speciaal onderwijs waar Idman vanaf groep 3 naartoe gaat, ligt tien kilometer verderop. Ze kan niet meer lopend naar school, maar wordt met een busje gebracht en opgehaald. Doordat ze veel moet reizen, is het lastig om af te spreken met haar klas- en buurtgenootjes. Vaak is ze pas aan het eind van de middag weer thuis. Ook op de middelbare school moet ze steeds wachten tot het busje vertrekt. Tot ze van haar moeder op de fiets naar school mag. Vanaf dan kan Idman zelf bepalen wanneer ze naar huis wil gaan.

Juiste scholing van leerkrachten

Dat mensen met en mensen zonder beperking elkaar niet ontmoeten, begint al bij het onderwijs volgens Idman. Ze benadrukt daarom de meerwaarde van inclusief onderwijs. “Wanneer kinderen met en zonder beperking elkaar al vanaf hun schooltijd ontmoeten, zal duidelijk zijn: mensen met een beperking kunnen meer dan mensen denken.” Idman benoemt daarbij wel het belang van de juiste scholing van leerkrachten. Op een school moet de kennis aanwezig zijn om leerlingen met een beperking goed te kunnen begeleiden. “Wanneer alle kinderen naar dezelfde school gaan, zal het beeld dat sommige mensen met een beperking niet goed mee kunnen doen in de maatschappij veranderen”, zegt Idman.

Ze vindt het jammer dat ze op haar eerste basisschool niet de kans heeft gekregen om daar verder te leren. Maar ze ziet in dat daar toen niet de kennis in huis was om haar de juiste begeleiding te bieden. Op het speciaal onderwijs was deze kennis wel aanwezig. Het laatste jaar op het voortgezet speciaal onderwijs loopt Idman steeds meer dagen per week stage. Zo kunnen zij en haar klasgenoten al wennen aan het werken. Er wordt met Idman niet gekeken naar een mogelijke vervolgopleiding. Een gemiste kans volgens Idman. Ze wilde altijd al in een kledingwinkel werken, maar daarvoor heb je een mbo-diploma nodig. Uiteindelijk begint Idman tien jaar nadat ze klaar is met de middelbare school alsnog met een mbo-opleiding. Idman: “Ik had destijds graag geweten van de optie om door te leren, zodat ik daar zelf een keuze in kon maken. Ik had het liever eerder gedaan, maar ik zie het positief in dat ik nu wel een diploma op zak heb.”

Stapje voor stapje

Idman pleit voor inclusief onderwijs. Deze onderwijsvorm zorgt ervoor dat mensen met en zonder een beperking elkaar al vanaf jonge leeftijd ontmoeten en van elkaar leren. Dat zal er volgens Idman voor zorgen dat in het onderwijs, op de werkvloer en in de politiek ook rekening gehouden wordt met mensen met een beperking. Dat is nu niet altijd het geval. “Bij het uitbreken van de coronacrisis begreep ik de berichtgeving van de overheid niet.” Haar inziens is dit een voorbeeld waarbij geen rekening gehouden wordt met mensen met een beperking. “Vergeten ze ons nou? Of vinden ze ons niet belangrijk?”, vraagt Idman zich af. Toch gelooft ze dat het uiteindelijk wel goed komt, al is het stapje voor stapje.

Welke kinder- en mensenrechten spelen hier?

- Artikel 3 VN-Kinderrechtenverdrag en artikel 7 lid 2 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: bij alle maatregelen die betrekking hebben op een kind moet het belang van het kind de eerste overweging vormen.
- Artikel 6 VN-Kinderrechtenverdrag: ieder kind heeft het recht om zich zo volledig mogelijk te ontwikkelen. Het VN-Kinderrechtencomité voorziet een ruime interpretatie van het begrip ontwikkeling en ziet het als een holistisch concept, waarbij de psychische, mentale, spirituele, morele, psychologische en sociale ontwikkeling van het kind wordt betrokken.

- Artikel 12 VN-Kinderrechtenverdrag en artikel 7 lid 3 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: ieder kind heeft het recht om zijn mening te geven over alle zaken die hem aangaan. Naar deze mening dient serieus te worden geluisterd en er dient een passend gewicht aan te worden toegekend in overeenstemming met de leeftijd en de rijpheid van het kind.
- Artikel 23 VN-Kinderrechtenverdrag: kinderen met een handicap hebben recht op daadwerkelijke toegang tot het onderwijs. Het VN-Kinderrechtencomité geeft in General Comment nummer 9 een toelichting op artikel 23 VN-Kinderrechtenverdrag en gebruikt daarin uitdrukkelijk het begrip ‘inclusief onderwijs’.²⁶ Daarnaast bepaalt artikel 23 VN-Kinderrechtenverdrag dat ieder kind met een handicap het recht heeft om een volwaardig en behoorlijk leven te leiden. Ook heeft het kind recht op bijzondere zorg zodat het kind daadwerkelijk kan deelnemen aan de maatschappij. Deze zorg dient erop gericht te zijn om het kind zelfstandig en zelfredzaam te maken. Het realiseren van het recht op bijzondere zorg is essentieel om alle andere rechten van kinderen met een handicap te realiseren.²⁷
- Artikel 28 VN-Kinderrechtenverdrag: ieder kind heeft recht op onderwijs dat bovendien uitgaat van gelijke kansen voor alle kinderen.
- Artikel 29 VN-Kinderrechtenverdrag: het onderwijs is gericht op de ontplooiing van de talenten en capaciteiten van het individuele kind. Verondersteld wordt dat hieronder ook basisvaardigheden worden begrepen die ieder mens nodig heeft om zich staande te kunnen houden in de samenleving. Daarnaast draait onderwijs ook om de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving.

26 VN-Kinderrechtencomité, ‘General Comment no. 9: The rights of children with disabilities’, UN Doc CRC/C/GC/9.

27 Schoonheim, J., ‘The Right to Education in the Light of Disability’. In: Willems, J.C.N. (ed), ‘Developmental and Autonomy Rights Children. Empowering Children, Caregivers and Communities’, Antwerpen/Oxford/New York: Intersentia 2002, p. 179-182.

- Artikel 1 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: personen met een beperking hebben recht op effectieve deelname aan de maatschappij op gelijke voet met anderen.
- Artikel 24, lid 2 sub a, VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: personen met een handicap mogen niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van het algemene onderwijssysteem.

5. Merijn: “Als je gelooft in je eigen kunnen, kom je heel ver.”

Merijn is 15 jaar oud en heeft cerebrale parese. Hierdoor zit hij in een rolstoel. Merijn is een actieve jongen. Hij sluit net een periode van tweeënhalve jaar kinderambassadeurschap bij het Gehandicapte Kind af. Door deze stichting heeft hij onder andere de kans gekregen om de rol van junior reporter bij The Voice Kids te vervullen. Hij zit in het derde jaar van de middelbare school en is zo geïnspireerd door de samenwerking met de Voice Kids en RTL 4 dat hij kiest voor een vervolgopleiding op het Mediacollege in Amsterdam.

School niet altijd een fijne plek

Wanneer Merijn als klein kind naar de basisschool gaat, willen zijn ouders hem op de reguliere basisschool in de buurt aanmelden. Aangezien Merijn in een rolstoel zit, moet het schoolgebouw aan een aantal eisen voldoen. Bij de basisschool in de buurt kan Merijn niet terecht. Er is wel een rolstoeltoilet, maar die mag alleen gebruikt worden door leerkrachten. Merijn gaat naar het speciaal onderwijs. Daar heeft hij niet altijd een fijne tijd. Op de basisschool zit hij in de klas met een aantal leerlingen die voor

een slechte sfeer zorgen. De leerkrachten hebben de situatie op school niet altijd in de hand en er vinden een aantal gebeurtenissen plaats waardoor Merijn zich niet meer veilig voelt op school.

Op het voortgezet speciaal onderwijs gebeurt hetzelfde. Merijn zit in de klas met kinderen die soms onberekenbaar zijn. Merijn gaat met buikpijn naar school. Op een gegeven moment houdt zijn moeder hem zelfs een week thuis, omdat het niet meer gaat. Uiteindelijk zijn het twee nieuwe mentoren die het verschil maken en Merijn verder helpen. Merijn zou er gebaat bij zijn geweest wanneer beter naar zijn situatie was gekeken. In zijn klas zaten kinderen die niet bij hem en ook niet bij elkaar pasten en het duurde lang voordat Merijn geholpen werd. Er miste maatwerk. Nu Merijn zich weer fijn op school begint te voelen, kan hij weer gaan nadenken over zijn dromen. Dat is waar school om zou moeten gaan. Het ontwikkelen van je talenten. Het moet een plek zijn waar wordt gekeken naar iemands talenten in plaats van iemands beperking.

In hetzelfde systeem, in de buurt

Merijn zou liever naar het regulier onderwijs zijn gegaan. De ervaringen die hij heeft gehad in het speciaal onderwijs zijn traumatisch voor hem. Hij heeft moeite om andere kinderen te vertrouwen en vindt het daarom moeilijk vriendschappen aan te gaan. Op de vraag waarom Merijn graag naar een school in de buurt was gegaan antwoordt hij: “Gewoon, omdat je dan in dezelfde omgeving blijft. Dan kun je gewoon afspreken met vrienden in de buurt. Vroeger moest ik driekwartier heen en driekwartier terug naar school. Om dan af te spreken met iemand is niet zo makkelijk. Normaal stuur je een appje naar je moeder: ‘het wordt hier laat thuis bij vrienden’. Ik heb dat nooit gehad.”

Het Gehandicapte Kind

Het Gehandicapte Kind is de goede-doelenorganisatie voor kinderen met een handicap in Nederland. De stichting helpt hen om gewoon te kunnen spelen, leren en sporten samen met leeftijdgenoten zonder handicap. Dat kan dankzij donateurs en vrijwilligers.

www.nsgk.nl

Dromen najagen

Merijn deelt graag zijn verhaal, zodat hij andere kinderen kan helpen. Hij wil graag een oproep doen aan die kinderen: “Ik wil graag dat kinderen die hier last van hebben, en dat zullen er helaas heel veel zijn, altijd in zichzelf blijven geloven. Dat heb ik ook gedaan. Je moet je dromen najagen en steun zoeken bij de juiste mensen. Ik heb een heel grote groep van lieve familie en vrienden om me heen. Daar heb ik heel veel steun gevonden. Kinderen moeten zich niet onveilig voelen. Als je in jezelf gelooft en in je eigen kunnen, dan kom je een heel eind.”

Erbij horen

Met Merijn gaat het nu goed. Hij zit nu in zijn laatste jaar van de middelbare school. Daarna gaat hij naar het Mediacollege in Amsterdam. Daar wil hij de studie Audiovisueel gaan doen. Voor de zomer is hij daar naar een open dag geweest. Dat was een prettige ervaring. Merijn vertelt daarover: “Ik word altijd veel aangestaard met mijn rolstoel. Bij de open dag heeft er niemand raar opgekeken naar mijn rolstoel. Dat gaf mij het gevoel dat ik erbij hoorde.”

Welke kinder- en mensenrechten spelen hier?

- Artikel 3 VN-Kinderrechtenverdrag en artikel 7 lid 2 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: bij alle maatregelen die betrekking hebben op een kind moet het belang van het kind de eerste overweging vormen.
- Artikel 6 VN-Kinderrechtenverdrag: ieder kind heeft het recht om zich zo volledig mogelijk te ontwikkelen. Het VN-Kinderrechtencomité voorziet een ruime interpretatie van het begrip ontwikkeling en ziet het als een holistisch concept, waarbij de psychische, mentale, spirituele, morele, psychologische en sociale ontwikkeling van het kind worden betrokken.
- Artikel 12 VN-Kinderrechtenverdrag en artikel 7 lid 3 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: ieder kind het recht heeft om zijn mening te geven over alle zaken die hem aangaan. Naar deze mening dient serieus te worden geluisterd en er dient een passend gewicht aan te worden toegekend die in overeenstemming is met de leeftijd en de rijpheid van het kind.

- Artikel 23 VN-Kinderrechtenverdrag: kinderen met een handicap hebben recht op daadwerkelijke toegang tot het onderwijs. Het VN-Kinderrechtencomité geeft in General Comment nummer 9 een toelichting op artikel 23 VN-Kinderrechtenverdrag en gebruikt daarin uitdrukkelijk het begrip ‘inclusief onderwijs’.²⁸ Daarnaast bepaalt artikel 23 VN-Kinderrechtenverdrag dat ieder kind met een handicap het recht heeft om een volwaardig en behoorlijk leven te leiden. Ook heeft het kind recht op bijzondere zorg, zodat het kind daadwerkelijk kan deelnemen aan de maatschappij. Deze zorg dient erop gericht te zijn om het kind zelfstandig en zelfredzaam te maken. Het realiseren van het recht op bijzondere zorg is essentieel om alle andere rechten van kinderen met een handicap te realiseren.²⁹
- Artikel 28 VN-Kinderrechtenverdrag: ieder kind heeft recht op onderwijs dat bovendien uitgaat van gelijke kansen voor alle kinderen.
- Artikel 29 VN-Kinderrechtenverdrag: het onderwijs is gericht op de ontplooiing van de talenten en capaciteiten van het individuele kind. Verondersteld wordt dat hieronder ook basisvaardigheden worden begrepen die ieder mens nodig heeft om zich staande te kunnen houden in de samenleving. Daarnaast draait onderwijs ook om de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving.
- Artikel 1 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: personen met een beperking hebben recht op effectieve deelname aan de maatschappij op gelijke voet met anderen.
- Artikel 24, lid 2 sub a, VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: personen met een handicap mogen niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van het algemene onderwijssysteem.

²⁸ VN-Kinderrechtencomité, ‘General Comment no. 9: The rights of children with disabilities’, UN Doc CRC/C/GC/9.

²⁹ Schoonheim, J., ‘The Right to Education in the Light of Disability’. In: Willems, J.C.N. (ed), ‘Developmental and Autonomy Rights Children. Empowering Children, Caregivers and Communities’, Antwerpen/Oxford/New York: Intersentia 2002, p. 179-182.

- Artikel 24 lid 2 sub c, VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: redelijke aanpassingen worden gedaan naar gelang de behoefte van de persoon in kwestie.

6. Lauren: “Met de inzet van school en vertrouwen in de leerling kom je een heel eind.”

Lauren (18) heeft dit jaar haar diploma op het Stedelijk Gymnasium van 's-Hertogenbosch behaald zonder centrale examens te doen. Niet omdat ze dit vanwege haar cerebrale parese niet kon, maar omdat de centraal examens werden geannuleerd vanwege het coronacrisis dat heel Nederland in zijn greep had. Lauren gaat vanaf september Biomedische Wetenschappen studeren in Leiden. Dat ze daar vanuit Noord-Brabant heen moet verhuizen komt goed uit vanwege Laurens werkzaamheden bij JongPIT (zie kader). Hiervoor moet ze vaak in Den Haag zijn of in Amsterdam, waar het kantoor van FNO zit. Ze houdt zich bij JongPIT voornamelijk bezig met het thema onderwijs. Ze geeft advies aan belangenorganisaties en onderwijsorganisaties over het volgen van onderwijs met een chronische aandoening. Ook heeft ze met Tweede Kamerleden gesproken over mooie ontwikkelingen in het onderwijs en over punten waar juist aandacht nodig is.

Lauren heeft altijd regulier onderwijs gevolgd. Vanwege haar beperking moesten er wel aanpassingen gedaan worden. Zo loopt ze niet zo snel, dus heeft ze meer tijd nodig om tussen de lessen van klaslokaal naar klaslokaal te lopen. Verder heeft ze minder energie, waardoor naar school gaan soms vermoeiend is. Lauren is er in overleg met de school goed uitgekomen. Helaas ziet ze bij haar werk voor jongerenorganisatie JongPIT dat dit een uitzondering is op de regel. Ze zet zich daarom in om ook voor die jongeren te zorgen dat de juiste aanpassingen gemaakt worden.

JongPIT

JongPIT is de stichting voor en door jongeren met een chronische aandoening of beperking. Het doel is dat jongeren de regie hebben over hun leven, dat ze meegenomen worden in beslissingen die over hen gaan. Om dit doel te bereiken biedt JongPIT perspectief, streeft naar inclusie in de samenleving en wil JongPIT het talent van jongeren met een chronische aandoening optimaal benutten.

www.jongpit.nl

JONGPIT

Niet beleid, maar inzet school bepalend

Lauren merkt dat wanneer het om maatwerk op school gaat, niet het beleid maar de inzet van de school bepalend is. Op de reguliere basisschool waar ze naartoe ging, was ze de eerste leerling met cerebrale parese. Het was af en toe best zoeken naar de juiste aanpassingen. Bij de gymlessen en de schooluitjes dacht de school samen met Lauren en haar ouders na over de beste invulling. Bij de gymles werden een aantal regels bedacht die het gemakkelijker maakte voor Lauren om mee te doen. Tijdens de uitjes ging Lauren mee in een rolstoel. Haar basisschool geeft te kennen dat het proces met Lauren voor hen het begin was van hun invulling van passend onderwijs. Lauren wordt nog steeds gevraagd over haar ervaringen te vertellen, bijvoorbeeld toen de toenmalige minister van Onderwijs langskwam op haar oude school.

Eigen initiatief belangrijk

Op de middelbare school werd het iets lastiger. Het begint al niet goed wanneer de klasgenoten van Lauren niet meer met haar willen samen fietsen, omdat ze volgens hen te langzaam fietst. Lauren vindt het daarom niet zo fijn op school, maar deelt dit niet direct met haar mentor. Hieruit volgt een belangrijke les voor Lauren: het is belangrijk dat de leerling zelf

goed communiceert over wat moeilijk is of waar je graag hulp bij wilt. Soms is dat voor een school lastig te zien. Eigen initiatief tonen is dus belangrijk. Tegelijkertijd is het ook vermoeiend om steeds overal achteraan te moeten gaan wanneer je geregeld hulp nodig hebt, merkt Lauren. “Je geeft het zelf wel aan, hè?”, wordt dan gezegd. Het is af en toe heel fijn om ook een handje geholpen te worden. Door een vast aanspreekpunt bij wie je altijd terecht kunt en die de tijd voor je neemt om te praten over dingen die minder goed gaan op school. Maar het is ook belangrijk dat andere leerlingen hierbij betrokken worden door samen na te denken over hoe iedereen mee kan doen. Een onderwijssysteem waarin dit maatwerk ingebouwd zit, kan het verschil maken.

Maatwerk

Lauren benadrukt dat scholen soms denken dat ze bepaald maatwerk niet kunnen leveren, maar dat maatwerk soms al met heel kleine acties geleverd kan worden. Wanneer je met elkaar in gesprek gaat, kun je er samen uitkomen. Dan hoeft een school ook niet alles te weten op voorhand. Daarbij hoort vertrouwen in de leerling dat hij of zij goed kan aangeven wat hij of zij nodig heeft. Dat vergt wel inzet en energie van de school. Maar ze hoeven niet steeds het wiel opnieuw uit te vinden. Bij een volgende leerling met deze ondersteuningsbehoefte is de kennis wel aanwezig. En de assertiviteit van een leerling zal dan ook minder bepalend worden. Volgens Lauren moet er een balans zijn tussen wat de leerling zelf moet vragen en kennis van de school over hoe de juiste aanpassingen gedaan kunnen worden. Hierbij ligt volgens Lauren ook een taak voor de overheid om te zorgen voor goede informatievoorziening, zodat duidelijk is voor scholen hoe en welke ondersteuning geregeld kan worden.

Maatwerk moet bij Lauren ook geboden worden wanneer ze in de bovenbouw oververmoeid raakt. Ze kan niet meer bij alle lessen zijn. Samen met haar mentor kijkt ze naar haar rooster. Waar moet ze wel heen en wat kan ze zelf thuis doen? Op die manier heeft ze meer rust en kan ze alles bijhouden op school. Deze gesprekken waren erg fijn. Lauren vindt de school soms zelfs te zorgvuldig: “Ze gaven aan heel voorzichtig te willen zijn met mij en mijn energie. Dat ik denk, zo erg is het nou ook weer niet. Ik wil graag mijn eigen afwegingen kunnen maken.” Maar het is fijn dat ze zo betrokken zijn en haar zelf laten aangeven wanneer het niet gaat. Dit gaat op andere scholen helaas niet altijd zo. Die verhalen bereiken Lauren via JongPIT: “Ik hoor ook minder goede verhalen. Ik denk dat dat bij onze school wel redelijk goed

geregeld is, omdat er meer leerlingen op school zijn die bijvoorbeeld gespreid examens doen. Of één jaar in twee jaar doen. Onze school heeft daar al wat meer ervaring mee. Zij weten wat werkt en wat niet. Ik hoop dat scholen dat van elkaar kunnen leren.”

Welke kinder- en mensenrechten spelen hier?

- Artikel 3 VN-Kinderrechtenverdrag en artikel 7 lid 2 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: bij alle maatregelen die betrekking hebben op een kind moet het belang van het kind de eerste overweging vormen.
- Artikel 6 VN-Kinderrechtenverdrag: ieder kind heeft het recht om zich zo volledig mogelijk te ontwikkelen. Het VN-Kinderrechtencomité voorziet een ruime interpretatie van het begrip ontwikkeling en ziet het als een holistisch concept, waarbij de psychische, mentale, spirituele, morele, psychologische en sociale ontwikkeling van het kind worden betrokken.
- Artikel 12 VN-Kinderrechtenverdrag en artikel 7 lid 3 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: ieder kind heeft het recht om zijn mening te geven over alle zaken die hem aangaan. Naar deze mening dient serieus te worden geluisterd en er dient een passend gewicht aan te worden toegekend die in overeenstemming is met de leeftijd en de rijpheid van het kind.
- Artikel 28 VN-Kinderrechtenverdrag: ieder kind heeft recht op onderwijs dat bovendien uitgaat van gelijke kansen voor alle kinderen.
- Artikel 29 VN-Kinderrechtenverdrag: het onderwijs is gericht op de ontplooiing van de talenten en capaciteiten van het individuele kind. Verondersteld wordt dat hieronder ook basisvaardigheden worden begrepen die ieder mens nodig heeft om zich staande te kunnen houden in de samenleving. Daarnaast draait onderwijs ook om de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving.

- Artikel 1 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: personen met een beperking hebben recht op effectieve deelname aan de maatschappij op gelijke voet met anderen.
- Artikel 24 lid 2 sub c van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: redelijke aanpassingen worden verschaft naar gelang de behoefte van de persoon in kwestie.

7. De Korenaar: een gewone school waar

inclusie de standaard is

Berdi de Jonge is directeur van de excellente en inclusieve basisschool De Korenaar in Eindhoven. Alle kinderen uit de omliggende wijken zijn er welkom. Dat vindt Berdi heel normaal. Toch moet ze vaak vertellen hoe dat in zijn werk gaat, omdat het in Nederland zo bijzonder is. In principe start echt ieder kind. “Als jij een kleuter leert dat het kind dat anders is dan jij opeens niet meer bij jou in de klas zit en naar een andere school is gegaan, dan je leer de kleuter dat we iets wat anders is buitensluiten”, aldus Berdi.

Thuisnabij onderwijs

Voor De Korenaar geldt: inclusie is het recht op thuisnabij onderwijs. Alle kinderen uit de wijk gaan samen naar school. Alle culturen, alle sociaal maatschappelijke achtergronden, alle verschillende cognitieniveaus, alle fysieke gesteldheden. Berdi praat daarom liever over ‘inclusie’ in plaats van ‘passend’. Voor haar is ook een duidelijke link te zien met kansenongelijkheid. Inclusie betekent voor haar ook dat iemands achtergrond of het inkomen van de ouders geen reden mag zijn voor mindere kansen.

Net zomin als een beperking een reden mag zijn. Inclusie zorgt voor een diverse groep waar kinderen van elkaar kunnen leren. Kinderen die het thuis breed of minder breed hebben, kinderen wiens ouders goed of minder goed Nederlands kunnen, kinderen met of zonder een beperking. Door met elkaar in aanraking te komen, wordt de leefwereld van ieder kind vergroot.

Mediërend leren

Deze visie wordt door alle werknemers van de school gedragen. Dat is langzaam zo ontstaan. Twintig jaar geleden waren ze op De Korenaar al bezig met het bieden van thuisnabij onderwijs voor de kinderen uit hun wijken. Sindsdien is een team ontstaan waarin iedereen achter dit principe staat en zich daar ook graag voor inzet. Iedereen volgt een driejarige training in mediërend leren, waarbij het uitgangspunt is dat elk kind kwaliteiten en ontwikkelingskansen heeft. Doordat iedere leerkracht deze training volgt, spreken ze er dezelfde taal. Berdi is ervan overtuigd dat iedere leerkracht het in zich heeft inclusief onderwijs te willen geven met de juiste facilitering.

Berdi hoort vaak het schrikidee van scholen dat wanneer zij beslissen het volgende schooljaar een inclusieve school te worden, dat ze dan opeens een speciale school met kinderen met allerlei verschillende ondersteuningsbehoeften moeten zijn. Waar dan niet de juiste zorg en ondersteuning gegeven kan worden. Maar, zo stelt Berdi, de school start met dezelfde kinderen die voor de zomervakantie al op school zaten. Alleen het aannamebeleid wordt anders. Langzaamaan zal daardoor het aantal kinderen met een ondersteuningsbehoefte groter worden. Op die manier wordt de basis uitgebreid en is er steeds meer kennis op de school zelf om uiteindelijk alle kinderen uit de wijk de juiste ondersteuning te kunnen bieden.

Ontwikkelingsgericht schoolteam

Het is te vergelijken met wat gebeurde tijdens de coronacrisis. Opeens konden leerlingen niet meer naar hun school. Er moest snel geschakeld worden en dan blijkt opeens veel mogelijk. Zo kan een inclusieve school ook starten, meent Berdi. Door samen de uitdaging aan te gaan en met elkaar te zeggen: wij willen dat alle kinderen uit de buurt naar onze school kunnen. Dat is eenzelfde soort vraag als: 'wij willen onze leerlingen onderwijs blijven bieden, ook al kunnen ze niet fysiek naar school toe komen'. Berdi is van mening dat met een ontwikkelingsgericht schoolteam elke school inclusief kan worden.

Kind leidend in plaats van systeem

Berdi ziet nog wel een taak voor de overheid om dit mogelijk te maken. Het kost haar steeds meer moeite om de financiering voor de extra ondersteuning en zorg op school rond te krijgen. Zij krijgt namelijk geen extra financiering voor de kinderen die anders naar het speciaal onderwijs zouden zijn gegaan. In het speciaal (basis) onderwijs wordt gekeken naar wat een kind nodig heeft aan ondersteuning en daarvoor wordt budget vrijgemaakt om de juiste zorg en onderwijs te kunnen bieden. Berdi pleit ervoor dat dit ook mogelijk wordt binnen het reguliere systeem. Zij zegt daarover: “Het geld zou het kind moeten volgen. Nu is het nog afhankelijk van de plek waar ze terecht komen. Terwijl elk kind dezelfde kansen verdient. Dat zou veel beter in ons systeem verankerd moeten zijn.”

Welke kinder- en mensenrechten spelen hier?

- Artikel 3 VN-Kinderrechtenverdrag en artikel 7 lid 2 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: bij alle maatregelen die betrekking hebben op een kind moet het belang van het kind de eerste overweging vormen.
- Artikel 6 VN-Kinderrechtenverdrag: ieder kind heeft het recht om zich zo volledig mogelijk te ontwikkelen. Het VN-Kinderrechtencomité voorziet een ruime interpretatie van het begrip ontwikkeling en ziet het als een holistisch concept, waarbij de psychische, mentale, spirituele, morele, psychologische en sociale ontwikkeling van het kind worden betrokken. Door maatwerk te bieden en alle kinderen in principe te laten starten op een inclusieve school, krijgen kinderen de kans om zich zo volledig mogelijk te ontwikkelen.
- Artikel 12 VN-Kinderrechtenverdrag en artikel 7 lid 3 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: ieder kind heeft het recht om zijn mening te geven over alle zaken die hem aangaan. Naar deze mening dient serieus te worden geluisterd en er dient een passend gewicht aan te worden toegekend die in overeenstemming is met de leeftijd en de rijpheid van het kind.
- Artikel 28 VN-Kinderrechtenverdrag: ieder kind heeft recht op onderwijs dat bovendien uitgaat van gelijke kansen voor alle kinderen.

- Artikel 29 VN-Kinderrechtenverdrag: het onderwijs is gericht op de ontplooiing van de talenten en capaciteiten van het individuele kind. Verondersteld wordt dat hieronder ook basisvaardigheden worden begrepen die ieder mens nodig heeft om zich staande te kunnen houden in de samenleving. Daarnaast draait onderwijs ook om de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving.
- Artikel 1 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: personen met een beperking hebben recht op effectieve deelname aan de maatschappij op gelijke voet met anderen.
- Artikel 24 lid 2 sub c VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: redelijke aanpassingen moeten worden gedaan naar gelang de behoefte van de persoon in kwestie.
- Artikel 24, lid 2 sub e VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: doeltreffende, op het individu toegesneden, ondersteunende maatregelen worden genomen in omgevingen waarin de cognitieve en sociale ontwikkeling wordt geoptimaliseerd, overeenkomstig het doel van onderwijs waarbij niemand wordt uitgesloten. In paragraaf 12 onder e, General Comment nummer 4 behorend bij VN-Mensenrechtenverdrag Handicap wordt aangegeven dat er respect en waardering is voor diversiteit.
- Artikel 24, lid 4 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: leerkrachten krijgen de juiste opleiding. Dit wordt verder uitgewerkt in paragraaf 12 onder g, General Comment nummer 4 behorend bij VN-Mensenrechtenverdrag Handicap. Alle leerkrachten en andere personeelsleden in het onderwijs volgen training in de kernwaarden en kerncompetenties voor het vormgeven van een inclusieve leeromgeving en worden daarbij ondersteund.

8. De Samen naar School klas:

thuisnabij onderwijs in een inclusieve

leeromgeving

Marieke en Christiaan zijn de ouders van Kamil (12). Kamil heeft een meervoudige beperking. In 2015 richtten Marieke en Christiaan een Samen naar School klas op, genaamd de Kanz klas. Deze klas bevindt zich in een reguliere Montessorischool in Heerhugowaard, waar de broer en zus van Kamil ook op hebben gezeten. Deze school bevindt zich in de wijk waar het gezin woont. Daardoor kunnen ze lopend naar school. Naast Kamil zitten er nog vijf andere kinderen in de klas, allen met een meervoudige beperking. In de Samen naar School klas ontvangen zij onderwijs en zorg op maat. Daarnaast zijn er aansluitmomenten met reguliere klassen. Zo spelen ze samen buiten met de andere kinderen, doen mee met het kringgesprek en de muzieklles. Voor alle kinderen uit de Samen naar School klas is een onderwijs- en zorgplan opgesteld. Zij ontvangen onderwijs én zorg op school. Voor de kinderen uit de Samen naar School klas, hun ouders en de andere kinderen uit de school is deze Kanz klas niet meer bijzonder, maar echt onderdeel van de school.

Ontwikkelingsniveau vergroot

De Kanz klas doet Kamil goed. Dat is vooral te merken op sociaal-emotioneel en motorisch vlak. Door met leeftijdsgenoten in contact te komen die zich op een ander niveau ontwikkelen, ziet hij voorbeelden waar hij zich aan kan optrekken. In het speciaal onderwijs zou hij bij kinderen in de klas zitten met kinderen met vergelijkbare ontwikkelingsniveaus. Marieke vertelt: “wanneer hij hier op het schoolplein iets van een andere leerling afpakt, dan wordt hij gecorrigeerd door die leerling. Daar leert hij enorm van. Het lijkt of hij daardoor iets minder kwetsbaar wordt. Hier is hij één van de kinderen. Hij moet gewoon meedoen en wordt daarin ook niet ontzien. Zijn zelfvertrouwen groeit. Het doel van het onderwijs dat hij volgt is om hem zo veel mogelijk inzicht te geven in de wereld om hem heen. Want hoe meer hij begrijpt van wat er om hem heen gebeurt, hoe zelfstandiger hij wordt.”

De Samen naar School klas

De Samen naar School klas is een initiatief van het Gehandicapte Kind. Kinderen met een (meervoudige) beperking krijgen in deze klas onderwijs in een reguliere school. In de school zit een aangepast lokaal, waar de kinderen onderwijs, zorg en ondersteuning krijgen. In sommige gevallen kunnen ze met ondersteuning van de Samen naar School klas volledig meedoen in een reguliere klas. Inmiddels zijn er achtendertig Samen naar School klassen in Nederland met in totaal 222 leerlingen.

www.samennaarschool.nl

Onderwijs officieel erkend

In de Samen naar School klas wordt onderwijs gegeven volgens de leerlijnen van het speciaal onderwijs. Gek genoeg moesten de leerlingen van de Kanz klas tot twee jaar geleden uit hun leerplicht ontheven worden om in de klas te mogen. De klas was officieel een dagbestedingsgroep. Het onderwijs dat wel degelijk werd gegeven door een bevoegde leerkracht werd niet erkend. Doordat de kinderen uit hun leerplicht ontheven werden, kon geen aanspraak gemaakt worden op hun onderwijsbudget. Het onderwijs moest dus bekostigd worden uit de zorgbudgetten van de leerlingen. Twee jaar geleden zijn met het samenwerkingsverband en het schoolbestuur unieke afspraken gemaakt waardoor de klas formeel erkend kon worden binnen het onderwijsstelsel. Alle leerlingen werden weer leerplichtig.

De officiële erkenning van het onderwijsprogramma van de Kanz klas zorgde er ook voor dat de Inspectie van het Onderwijs in beeld kwam. Vanwege de uitzonderlijke constructie kwamen een inspecteur van het regulier en een inspecteur van het speciaal onderwijs langs om kijken of het onderwijs wel aan alle standaarden voldoet. Ze hebben gesprekken gevoerd met leerkrachten, met de directeur van de school en de directeur van het bestuur waar de school onder valt. Ze hebben in de klas gekeken en alle plannen doorgespit. De beoordelingen van het pedagogisch klimaat, veiligheid en onderwijsaanbod waren heel positief. Op organisatorisch en bestuurlijk niveau was het alleen lastig te scoren, omdat er nog geen richtlijnen bestaan voor deze constructie. Doordat het niet volledig binnen het huidige systeem past, zou formeel gezien een onvoldoende gegeven worden. Maar dat vonden de inspecteurs geen recht doen aan de situatie, dus hebben ze die aspecten uit het rapport gehaald. Marieke: “Ze dachten echt mee. We zijn erg blij met de goede beoordeling. Daarmee krijgen wij erkenning voor het onderwijsaanbod dat wij hebben gecreëerd.”

Pionieren

De andere Samen naar School klassen in Nederland hebben helaas nog niet eenzelfde regeling met het samenwerkingsverband en het schoolbestuur. Voor hun leerlingen geldt dat ze uit de leerplicht ontheven worden om onderwijs te ontvangen, betaald uit hun zorgbudgetten. De Tweede Kamer riep de regering in maart 2020 op om initiatieven zoals de Samen naar School klas te erkennen als officieel onderwijsprogramma. Op die manier kunnen alle Samen naar School klassen hun onderwijs gaan bekostigen met de onderwijsbudgetten van hun leerlingen. Hoewel Marieke en Christiaan dit al kunnen, zou het een bevestiging zijn van deze vorm van inclusief onderwijs. Marieke: “Voor ons was het pionieren. De school moet het aandurven. Het is enorm veel geregeld. Steeds weer je verhaal vertellen en overtuigen. Officiële erkenning zou dat onnodig maken.”

Welke kinder- en mensenrechten spelen hier?

- Artikel 3 VN-Kinderrechtenverdrag en artikel 7 lid 2 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: bij alle maatregelen die betrekking hebben op een kind moet het belang van het kind de eerste overweging vormen.
- Artikel 6 VN-Kinderrechtenverdrag: ieder kind heeft het recht om zich zo volledig mogelijk te ontwikkelen. Het VN-Kinderrechtencomité voorziet een ruime interpretatie van het begrip ontwikkeling en ziet het als een holistisch concept, waarbij de psychische, mentale, spirituele, morele, psychologische en sociale ontwikkeling van het kind worden betrokken.
- Artikel 12 VN-Kinderrechtenverdrag en artikel 7 lid 3 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: ieder kind heeft het recht om zijn mening te geven over alle zaken die hem aangaan. Naar deze mening dient serieus te worden geluisterd en er dient een passend gewicht aan te worden toegekend in overeenstemming is met de leeftijd en de rijpheid van het kind.
- Artikel 28 VN-Kinderrechtenverdrag: ieder kind heeft recht op onderwijs dat bovendien uitgaat van gelijke kansen voor alle kinderen.
- Artikel 29 VN-Kinderrechtenverdrag: het onderwijs is gericht op de ontplooiing van de talenten en capaciteiten van het individuele kind. Verondersteld wordt dat hieronder ook basisvaardigheden worden begrepen die ieder mens nodig heeft om zich staande te kunnen houden in de samenleving. Daarnaast draait onderwijs ook om de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving.
- Artikel 1 VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: personen met een beperking hebben recht op effectieve deelname aan de maatschappij op gelijke voet met anderen.
- Artikel 24 lid 2 sub b, VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: personen met een handicap hebben toegang tot inclusief, hoogwaardig en gratis basisonderwijs en tot voortgezet onderwijs en wel op basis van

gelijkheid met anderen in de gemeenschap waarin zij leven. Paragraaf 12 onder i, General Comment nummer 4 behorend bij VN-Mensenrechtenverdrag Handicap beschrijft dat het onderwijssysteem moet worden gemonitord en dat er regelmatig een evaluatie plaats moet vinden.

- Artikel 24 lid 2 sub c van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap: redelijke aanpassingen worden verschaft naar gelang de behoefte van de persoon in kwestie.

9. Aanbevelingen

Meer dan vier jaar na het ratificeren van het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap is het hoog tijd voor de Nederlandse staat om de beweging naar inclusiever onderwijs die momenteel gaande is in het onderwijsveld te ondersteunen door stappen te zetten om inclusief onderwijs nader vorm te geven. Op deze manier wordt ook voldaan aan de verdragsverplichtingen. Met dit rapport willen wij een bijdrage leveren aan die ontwikkeling. De kinder- en mensenrechtelijke normen die in dit rapport gekoppeld zijn aan de ervaringen ten aanzien van inclusief onderwijs die met ons zijn gedeeld, bieden handvatten voor het vormgeven van een inclusief onderwijssysteem.

Resumerend zou de Nederlandse staat de volgende stappen kunnen zetten om het recht van het kind op onderwijs in een inclusief onderwijssysteem te realiseren:

- Het opstellen van **een strategie** met duidelijke doelstellingen en een duidelijk tijdsplan voor de verwezenlijking van het recht op inclusief onderwijs, geheel in lijn met het VN-Kinderrechtenverdrag en het VN-Mensenrechtenverdrag Handicap.
- Het aanpassen van de **Nederlandse wetgeving** aangaande onderwijs zodat het een duidelijke definitie van inclusie en de doelstellingen ervan bevat.
- Het vatten van een **samenwerking tussen onderwijs en andere beleidsdomeinen** in wet- en regelgeving; dit is een noodzakelijke voorwaarde voor de realisering van inclusief onderwijs.
- Het **nauw betrekken** van kinderen met een beperking bij het (opstellen van) beleid.
- De **financieringsystematiek** van onderwijs en zorg zo inrichten dat inclusief onderwijs wordt bevorderd.
- Het monitoren van de implementatie van inclusief onderwijs. **De Onderwijsinspectie** zou kaders kunnen ontwikkelen waarin de waarden van inclusief onderwijs gewaarborgd zijn en worden bevorderd zodat scholen ermee aan de slag gaan.

10. Bronnenlijst

Blaak 2012

Blaak, M., e.a. (red.), *'Handboek Internationaal Jeugdrecht'*, Leiden: Defence for Children 2012.

Inspectie van het Onderwijs 2020

Inspectie van het Onderwijs, *'De Staat van het Onderwijs 2020'*, Utrecht: Inspectie van het Onderwijs 2020.

Kinderombudsman 2020

Kinderombudsman, *'Van passend naar inclusief. Kinderen over hun perspectief op passend onderwijs.'*, 2020.

Ledoux & Waslander 2020

Ledoux, G. & Waslander, S., *'Evaluatie passend onderwijs. Eindrapport Mei 2020'*, Amsterdam: Kohnstamm Instituut 2020.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 2019

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *'Dertiende voortgangsrapportage Passend Onderwijs'*, 2019.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport 2019

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, *'Eerste voortgangsrapportage 'Onbeperkt Meedoen!'*, 2019.

Onderwijsraad 2016

Onderwijsraad, *'Advies Passend onderwijs'*, Den Haag: Onderwijsraad 2016.

Onderwijsraad 2020

Onderwijsraad, *'Steeds inclusiever'*, Den Haag: Onderwijsraad 2020.

Ouders & Onderwijs 2020

Ouders & Onderwijs, *'Staat van de Ouder'*, 2020.

Schoonheim 2002

Schoonheim, J., *The Right to Education in the Light of Disability*.

In: Willems J.C.N. (ed), 'Developmental and Autonomy Rights of Children. Empowering Children, Caregivers and Communities', Antwerpen/Oxford/New York: Intersentia 2002.

Smeets 2007

Smeets, E., *'Speciaal of apart. Onderzoek naar de omvang van het speciaal onderwijs in Nederland en andere Europese landen'*, Nijmegen:

ITS - Radboud Universiteit Nijmegen 2007.

Colofon

Op weg naar inclusief onderwijs als dagelijkse realiteit

Een kinderrechtenkader

Femke Minderman, projectmedewerker Jeugdrecht

ISBN 978-90-74270-51-9

Uitgave

Defence for Children

Disclaimer

Aan de informatie en afbeeldingen, zoals die in deze publicatie worden weergegeven, kunnen geen rechten worden ontleend. Ondanks de voortdurende zorg en aandacht die zijn besteed aan de samenstelling van de publicatie en de daarin opgenomen gegevens, geeft de uitgever geen garanties op de volledigheid, juistheid of voortdurende actualiteit van de gegevens, noch van websites die op enigerlei wijze met de publicatie zijn verbonden.

(Eind)redactie | Daniëlle de Jong en Jantine Walst

Fotografie | Daniëlla van Bergen (portretten) en Shutterstock

Drukwerk | OkayColor B.V.

Oplage | 150 exemplaren

Ontwerp | Designink

Contact

Defence for Children

Hooglandse Kerkgracht 17-G

2312 HS Leiden

Telefoon: + 31 (0)71 5160 980

Email: info@defenceforchildren.nl

www.defenceforchildren.nl

Deze publicatie is tot stand gekomen met steun van FNO en het Gehandicapte Kind.

“Bij ons is de vraag niet ‘Wat kunnen wij en waar moet het kind bij aansluiten?’ Maar wat heeft het kind nodig en wat vraagt dat van ons?”

Berdi de Jonge, directeur basisschool De Korenaar
(foto voorkant)

ISBN 978-90-74270-51-9

9 789074 270519